

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრი

დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა

ნელინდგული, 2018-2019

სპეციალური გამოცემა

ირაკლი ლეონიძე*

განრიდებისა და მედიაციის ინსტიტუტის საკანონმდებლო რეგულირება სისხლის სამართლის პროცესში და მისი ფუნქციონირების ცალკეული სამართლებრივი ასპექტი

სტატიაში განხილულია სისხლის სამართლის პროცესში არსებული განრიდებისა და მედიაციის ინსტიტუტი, როგორც აღდგენითი მართლმსაჯულების განხორციელებისა და მისი აღსრულების მექანიზმი. ნაშრომში წარმოდგენილია განრიდებისა და მედიაციის როლი და მნიშვნელობა სისხლის სამართლის პროცესში იმ ფონზე, როდესაც არასრულწლოვნის მიერ ჩადენილი დანაშაული ახალი ფორმითა და ხასიათით ვლინდება. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების საკითხი სისხლის სამართლის პროცესში მგრძობიარე და აქტუალური თემაა, დანაშაულის მასშტაბებისა და მისი გამოვლენის ფორმის გათვალისწინებით კი მეტად პრობლემური.

საქართველოს პოლიტიკური კურსისა და მისწრაფებიდან გამომდინარე, აუცილებელია ეროვნული კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაცია და დაახლოება. ჰარმონიზაციის პროცესი არ ნიშნავს მექანიკურ დაახლოებას, ამოსავალი წერტილი არსებული კანონმდებლობის დახვეწაა, უცხოეთის ქვეყნების საკანონმდებლო ბაზისა და პრაქტიკის საფუძველზე. აქედან გამომდინარე, საქართველოში დამკვიდრდა აქამდე უცნობი მედიაციის ინსტიტუტი, რომელმაც ასახვა სხვადასხვა სამართლებრივი მიმართულებით პოვა. „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი 2011 წლიდან დღემდე ვითარდება და იხვეწება, ნიშანდობლივია რომ 2012 წლის 16 მარტის საკანონმდებლო ცვლილების შედეგად „ნოტარიატის შესახებ“ საქართველოს კანონს დაემატა 38¹ მუხლი – „სანოტარო მედიაცია“, რომელიც ამოქმედდა 2012 წლის პირველი ივლისიდან.

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის ბაკალავრიატის სტუდენტი, თსუ-ის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრის სტაჟორი.

აღნიშნულ საკანონმდებლო ცვლილებებს სისხლის სამართლის პროცესშიც მოჰყვა გამოხმაურება. 2010 წლის ნოემბრიდან ამოქმედდა არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა, რომლის მართვას ახორციელებს დანაშაულის პრევენციის ცენტრი. საკანონმდებლო დონეზე განხორციელებული ცვლილებები გარკვეულწილად აისახება მედიაციის ინსტიტუტის ერთიანი კანონის სახით დამკვიდრებაზე, თუმცა არსებობს საფრთხე იმისა, რომ სისხლის სამართლის პროცესში ამ ინსტიტუტის მიმართ გაჩნდეს მიმღებლობის თვალსაზრისით, არაჯეროვანი დაინტერესება, იმ ნაწილში თუ მართლმსაჯულების განხორციელების რომელ ფორმად შესაძლოა მოვიაზროთ იგი. საქართველოში აღდგენითი მართლმსაჯულების გამოყენება დღითიდღე აუცილებელი ხდება. ნაშრომში წარმოჩენილია განრიდებისა და მედიაციის ადგილი სისხლის სამართლის პროცესში და მისი განვითარების ცალკეული თავისებურებები.

საკვანძო სიტყვები: მედიაცია, განრიდება, არასრულწლოვანი, მედიაციის პროცესი, პასუხისმგებლობა, საზოგადოება, დამნაშავე, რესოციალიზაცია, აღდგენითი მართლმსაჯულება, იუსტიციის სამინისტრო.

1. შესავალი

თანამედროვე მსოფლიოში დანაშაული დღითიდღე ახალი სახითა და ფორმით ვლინდება. კანონთან კონფლიქტში მყოფი სრულწლოვანი და არასრულწლოვანი, პირები მართლმსაჯულების განმახორციელებელი პირების მხრიდან ხშირად ხდებიან არათანაბარი მოპყრობის მსხვერპლნი.¹ საქართველოში დაწყებულია ხსენებული პრობლემის აღმოფხვრის შესაბამისი პროცესები.² მცირე და წვრილმანი დანაშაულის ჩამდენი პირების მიმართ პრობაციის სისტემა ვერ ასრულებს რესოცია-

¹ ბიორგო ტ., დანაშაულის პრევენცია ყოველსმომცველი მიდგომა, ქართულ – ნორვეგიული კანონის უზენაესობის ასოციაცია, თბ., 2016, 9.

² შალიკაშვილი მ., მიქანაძე მ., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, თბილისი, ფრაიბურგი, სტრას-ბურგი, 2016, 207-209.

ლიზაციის დასახულ მიზანს,³ რამდენიმენლიანი „ტყვეობა“, სასჯელალსრულების დაწესებულებიდან განთავისუფლებულ პირს დაკარგული დროის – ახალი დანაშაულით შევსებას აფიქრებინებს.⁴

მით უფრო საინტერესოა როგორ უნდა უპასუხოს საზოგადოებამ,⁵ მის ირგვლივ ფორმირებულ და განვითარებულ დანაშაულს.⁶ აფრიკის ერთ-ერთი ტომის წევრები ატარებენ მონანიების ცერემონიას.⁷ ისინი სათითაოდ ეხვევიან დამნაშავეებს და ერთად ტირიან მათი დანაშაულისთვის, ალეგორია ცოტა არ იყოს ფანტასმაგორიულია, თუმცა დამაფიქრებელი. და მაინც, როგორ ვრეაგირებთ დანაშაულზე?⁸ რას მოითხოვს მარ-

³ *მარგველაშვილი ო.*, მსჯავრდებულთა რესოციალიზაციის სახელმწიფო პოლიტიკა საქართველოში – კვლევა, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 14, <<https://opencscience.ge/bitstream/1/109/1-/Omar%20margvelashvili.pdf>>, [14.06.2019].

⁴ *ჯავახიშვილი ლ.*, არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის მიმოხილვა, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2016“, თსუ-ის გამომცემლობა, 2017, 182.

⁵ *ცქიტიშვილი თ.*, ანგარიში კონფერენციაზე: სისხლისსამართლებრივი სანქციები და სასჯელის შეფარდება, თბილისი, 2017, 82, <<http://nccl.ge/m/u/ck/files/Bluebook%20PDIL.pdf>>, [14.06.2019].

⁶ იხ. ზეჰრი ჰ., რევიშვილი ი. (რედ.), ალდგენითი მართლმსაჯულების პატარა წიგნი, 4, <https://www.ph-int.org/shared/attach_get.php?id=64019&key=fc4672b97d6967980fddecc75239a595>, [14.06.2019].

⁷ *Edith A., How B. A.*, People of Africa, New York: The Macmillan Co, London, 1921, 16, <<https://www.fourmilab.ch/etexts/www/how/poa/poa.pdf>>, [14.06.-2019].

⁸ იხ. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ოფიციალური ვებგვერდი, დისკრიმინაციისა და სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა შინაგან საქმეთა სამინისტროს ერთ-ერთი პრიორიტეტი. სწორედ ამიტომ, 2018 წლის დასაწყისში შინაგან საქმეთა სამინისტროში შეიქმნა ადამიანის უფლებათა დაცვის დეპარტამენტი, რომლის ერთ-ერთ ძირითად ფუნქციად განისაზღვრა დისკრიმინაციული ნიშნით ჩადენილ დანაშაულებზე მონიტორინგის განხორციელება, <<https://police.ge/ge/shinagan-saqmeta-saministro-sheuer-ta-kampanias-/12596>>, [14.06.2019].

თლმსაჯულება?⁹ რა უნდა გავაკეთოთ ინტერესთა დასაბალანსებლად?¹⁰ ამ და სხვა რელიგანტურ კითხვებზე პასუხის გასაცემად თანამედროვე სამყაროში აღდგენითი მართლმსაჯულების დანერგვის ფართო მასშტაბს იყენებენ,¹¹ რათა პრაქტიკამ წარმოაჩინოს რეალური პრობლემა.

დაზარალებულები,¹² დამნაშავეები¹³ და საზოგადოების სხვა წევრები¹⁴ ხშირად აღნიშნავენ, რომ მართლმსაჯულების პროცესი არ იყო შესაფერისი და პროპორციული.¹⁵ აღნიშნული პროცესის გამოვლინებაა საზოგადოებაში სინანულის, თვითინკრიმინაციის, დანაშაულის ჩადენის მუდმივი გრძნობისა და შიშის სინდრომი.¹⁶ მართლმსაჯულების განხორციელებაზე უფლებამოსილი პირები თვლიან, რომ სასჯელალსრულების დანესებულება ვერ უზრუნველყოფს დამნაშავეის რესოციალი-

⁹ ჭადაშვილი თ., ნოტარიუსი – დამატებითი ფორმალობა თუ ხელშეკრულების მხარეთა ინფორმირებულობისა და თანასწორობის გარანტი?, თბ., 2012, 6.

¹⁰ ხერხეულიძე ი., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემაში არსებული პრევენციის დონეები და შერჩეული ინტერვენციების ინტენსივობა, თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტი სისხლის სამართლის მიმართულების პერიოდული გამოცემა, 2017, 38.

¹¹ იქვე, 7.

¹² საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 09/10/2009, 56-ე მუხლი.

¹³ იქვე, მე-3 მუხლის მე-14 ნაწილი.

¹⁴ შალიკაშვილი მ., მიქანაძე მ., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, თბილისი, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, 2016, 212.

¹⁵ ერემაძე ქ., ინტერესთა დაბალანსება დემოკრატიულ საზოგადოებაში, თბ., 2013, 27.

¹⁶ იხ. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ოფიციალური ვებგვერდი, განრიდებისა და მედიაციის სისტემის რეფორმის შედეგები – განმეორებით დანაშაულს ასეულობით საქმიდან განრიდებული ბავშვების მხოლოდ 9% ჩადის, განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა გავრცელდა, ასევე, 18-დან 21 წლამდე ახალგაზრდებზეც – 2016 წელს ამ ასაკის 322 პირს მიეცა განრიდების პროგრამებში ჩართვის საშუალება, ხოლო 2017 წლის 6 თვეში განრიდების პროგრამებში 18-იდან 21 წლამდე ასაკის 247 ახალგაზრდა ჩაერთო, <<http://www.justice.gov.ge/-News/Detail?newsId=7555>>, [14.06.2019].

ზაციას და გამოთქვამენ იმედგაცრუებას აღნიშნულის თაობაზე. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების აღდგენითი მართლმსაჯულების პრინციპზე გადასვლა, როგორც იმედისმომცემი და განვითარებისკენ გადადგმული ნაბიჯი.¹⁷

სახელმწიფო პოლიტიკის კურსი და განვითარება, მოუნოდებს კანონმდებელს ევროპულ კანონმდებლობასთან დაახლოებისკენ.¹⁸ აღნიშნულის გამოვლინებაა სისხლის სამართლის პოლიტიკის ლიბერალიზაციისკენ სვლა, რომელიც სახელმწიფოს მხრიდან საკანონმდებლო გარანტიებს მოითხოვს.¹⁹ დღესდღეობით აღდგენითი მართლმსაჯულება შესაძლებელია ორი მიმართულებით იქნეს განხილული. პირველი ეს არის მედიაცია, დამნაშავესა და დაზარალებულს შორის მოლაპარაკების პროცესი და მეორე,²⁰ აღდგენითი აქტივობების ფორმები, რომლებიც ხორციელდება პროკურატურის მიერ დაკისრებული ნებაყოფლობითი ანაზღაურებით ან რეპარაციით, ანუ განრიდებით.²¹ მედიაცია სისხლის სამართალში განსხვავდება

¹⁷ მედიაცია-დანაშაულის პრევენციის ცენტრის ოფიციალური ვებგვერდი, მედიაცია, როგორც აღდგენითი მართლმსაჯულების ერთ-ერთი საუკეთესო ინსტრუმენტი სსიპ „დანაშაულის პრევენციის ცენტრის“ საქმიანობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიმართულებაა. აქედან გამომდინარე, ცენტრი აქტიურად მუშაობს მედიაციის განვითარებასა და დანერგვაზე, <<http://prevention.gov.ge/page/31/geo>>, [14.06.2019].

¹⁸ საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ოფიციალური ვებგვერდი, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის გადასინჯვის კონცეფცია, 2014, 2, <http://www.justice.gov.ge/Multimedia%2FFiles%2Fsabchoebi%2FCCG%20Revision_Concept%20Note%20GEO.pdf>, [14.06.2019].

¹⁹ ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა პერსპექტივები №3, თსუ-ის ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა ინსტიტუტის ფორუმის მასალები, ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა ინსტიტუტი – 2016, თბ., 2017, 98.

²⁰ ჯავახიშვილი ლ., არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის მიმოხილვა, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2016“, თსუ-ის გამომცემლობა, 2017, 184.

²¹ ფაფიაშვილი ლ., ივანიძე მ., აქუბარდია ი., თუმანიშვილი გ., მეურმიშვილი ბ., გოგინაშვილი ნ., საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი კერძო ნაწილი, თბ., 2017, 129.

კერძო სამართლის მედიაციისგან.²² განსხვავებას ინსტიტუტის დარგობრივი²³ და შინაარსობრივი სპეციფიკა განაპირობებს,²⁴ თუმცა პრინციპები და სამიზნე კომპონენტები ყოველ კონკრეტულ ნაწილში ეხმიანება ერთმანეთს.²⁵

მედიაცია ლათინური სიტყვაა და შუამავლობას ნიშნავს,²⁶ მედიაციის პროცესში, ნეიტრალური პირი – მედიატორი,²⁷ სასამართლოს გარეშე, აგვარებს მხარეებს მათთვის სასიკეთო, დროული და დანახარჯთან პროპორციული შედეგის მისაღწევად. მედიაცია, როგორც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა,²⁸ ქარ-

²² *ქუთათელაძე მ.*, განრიდება და მედიაცია სისხლის სამართალში, სადისერტაციო ნაშრომი წარდგენილია სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, 2017, 63, <<https://sdasu.edu.ge/media/1001542/2017/12/20/28062f3bb2d78ba94c4cd9a60f305075.pdf>>, [14.06.2019].

²³ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი, (№07-2/319/9), <<https://info.parliament.ge/?fbclid=IwAR1XmxIAmbJDttXUX686v4w827ME4Cu5YOi6y-E-dqe-cA5wIjfnVg1y9eI#law-drafting/17577>>), [14.06.2019].

²⁴ საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ოფიციალური ვებგვერდი, სამოქალაქო დავების ხანგრძლივი და ძვირადღირებული სასამართლო პროცესის გარეშე, ურთიერთშეთანხმებით, სწრაფად და ეფექტურად მოსაგვარებლად მედიაციის ინსტიტუტის განვითარებისთვის მყარი საკანონმდებლო ჩარჩო იქმნება. მედიაციის ნახალისებისა და მისთვის პირობების შექმნისათვის კანონპროექტი განსაზღვრავს მედიაციის წარმოების ზოგად პრინციპებს, მისი დაწყების, წარმართვისა და დასრულების წესებს, მედიატორთა პროფესიული გაერთიანების ორგანიზებისა და საქმიანობის წესს, მედიატორის უფლებამოსილებებსა და მედიაციის პროცესთან დაკავშირებულ სხვა საკითხებს, <<http://www.justice.gov.ge/News/Detail?newsId=7869>>, [14.06.2019], იხ. „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი (№07-2/319/9).

²⁵ *ფაფიაშვილი ლ., ივანიძე მ., აქუბარდია ი., თუმანიშვილი გ., მეურმიშვილი ბ., გოგენიაშვილი ნ.*, საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი კერძო ნაწილი, თბ., 2017, 131.

²⁶ *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია, თბ., 2010, 178.

²⁷ *შალიკაშვილი მ.*, არასრულწლოვანთა განრიდების და მედიაციის სისხლისსამართლებრივი, კრიმინოლოგიური და ფსიქოლოგიური ასპექტები, თბ., 2013, 32-33.

²⁸ *ჩიტაშვილი ნ.*, სამართლიანი შეთანხმება როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვეობის საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2016“, თსუ-ის გამომცემლობა, 2017, 8.

თულ კანონმდებლობაში მრავალი მიმართულებით დამკვიდრდა.²⁹ სისხლის სამართლის პროცესში ამ ინსტიტუტს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების აქტუალური საკითხები დაედო სათავედ. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი ასევე განმარტავს განრიდებას, როგორც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების ფორმას.³⁰

ნაშრომში წარმოჩენილი იქნება განრიდებისა და მედიაციის როლი და ფუნქცია სისხლის სამართლის პროცესში, მათი გამოყენების საფუძვლებისა და მიზნის შეფასებით წარიმართება მსჯელობა ძირითადი პრინციპების სამართლიანობაზე, საკანონმდებლო რეგულაციაზე დაყრდნობით კი განხილულ იქნება აღნიშნული ინსტიტუტების მოქმედების ფარგლები და დამკვიდრებული პრაქტიკა.

2. მედიაციისა და განრიდების ინსტიტუტი არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში და მისი რეგულირების სამართლებრივი ასპექტები (მედიაციის ინსტიტუტის განვითარება საქართველოში)

მედიაცია დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებაა, ეს არის ლოგიკური და ინტერაქციული მოლაპარაკების პროცესი,³¹ რომელსაც უძღვება მხარეთა მიერ შერჩეული კომპეტენტური პირი-მედიატორი.³² მედიაციის ერთ-ერთი სახის –

²⁹ ბარნაბიშვილი გ., წიკლაური ს., სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხი საქართველოში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2017“, თსუ-ის გამომცემლობა, 2018, 8.

³⁰ საქართველოს კანონი „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი“, მე-2 მუხლის მე-7 ნაწილი. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების ფორმა, სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული მექანიზმი, რომლის მიზანია არასრულწლოვნის სათანადო განვითარებისა და საზოგადოებაში ინტეგრაციის ხელშეწყობა, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება.

³¹ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი, (№07-2/319/9), <<https://info.parliament.ge/?fbclid=IwARlXmxIAmbJDttXUX686v4w827ME4Cu5YOi6y-E-dqe-cA5wIjfnvG1y9eI#law-drafting/17577>>, [14.06.2019].

³² ცერცვაძე გ., მედიაცია, თბ., 2010, 178.

სანოტარო მედიაციის პროცესში, კი მხარეები ირჩევენ ნოტარიუს მედიატორს,³³ ორმაგი დაცულობის სტანდარტით.³⁴

მედიაციის აქტიური განვითარება/დანერგვის პროცესი საქართველოში 2011 წლიდან დაიწყო.³⁵ სანოტარო მედიაციის ინსტიტუტი კი 2012 წელს დაინერგა.³⁶ ქართული მართმსაჯულების დახვეწის პროცესში და სასამართლო ინსტანციათა გადატვირთულობის ფონზე მედიაციის ინსტიტუტი ჯერ კიდევ არ არის საბოლოოდ ფორმულირებული, სავარაუდოა რომ მისი მიმდგრება ქართულ ნოტარიატზე ამავე მიზეზით იყო ნაკარნახევი. ძლიერ და დამოუკიდებელ ქართულ ნოტარიატს,³⁷ მედიაციის კარგი რეკლამირება უნდა მოეხდინა.³⁸

მედიაციას ახასიათებს ისეთი უპირატესობები, როგორიცაა: კონფიდენციალურობა, დროის დაზოგვა, ეკონომიურობა, მხარეთა ჩართულობა გადაწყვეტის მიღების პროცესში, ინფორმირებულობა, მხარეთა თვითგამორკვევის, ურთიერთ-

³³ საქართველოს კანონი „ნოტარიატის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 22/12/2009, 38¹ მუხლის პირველი ნაწილი.

³⁴ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №71, „სანოტარო მოქმედებათა შესრულების წესის შესახებ“ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 31.03.2010, მე-100 მუხლის მე-2 ნაწილი.

³⁵ *ოქროპირიძე ბ.*, მედიაცია – სიახლე თანამედროვე ქართულ სამართალში და მისი განვითარების პერსპექტივა საერთაშორისო გამოცდილების საფუძველზე, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2012“, თსუ-ის გამომცემლობა, 2013, 33.

³⁶ იხ. *ჭიტაშვილი რ.*, მედიაციის უპირატესობანი არბიტრაჟთან შედარებით, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2013“, თსუ-ის გამომცემლობა, 2014, 146.

³⁷ *გოგოლაძე მ., მარიამიძე გ.*, სანოტარო სამართალი, თბ., 2016, 58.

³⁸ საქართველოს ნოტარიუსთა პალატის ოფიციალური ვებგვერდი, სანოტარო მედიაცია დავის მოგვარების ალტერნატიული, გამარტივებული ფორმაა. დავა წყდება სასამართლო განხილვის გარეშე, მხოლოდ ნოტარიუსის დახმარებით. ნოტარიუსს მიენიჭა მედიატორის ფუნქცია სამემკვიდრეო, საოჯახო, სამეზობლო და სხვა ქონებრივი თუ არაქონებრივი ხასიათის სამოქალაქო დავებზე, <<https://www.notary.ge/geo-1424-sanotaro-mediacia>>, [14.06.2019], იხ. საქართველოს კანონი „ნოტარიატის შესახებ“, 04/12/2009, 38¹ მუხლის მე-2 ნაწილი.

ბის შენარჩუნების შესაძლებლობა, ეს და სხვა პრინციპები.³⁹ საინტერესოა, რომ სისხლის სამართლის კრიმინალურ მეცნიერებებში მედიაცია სწორედ კერძო სამართლიდან შემოიჭრა და გულისხმობს კონფლიქტის მენეჯმენტს.⁴⁰ გერმანელი კრიმინოლოგები მედიაციას მიიჩნევენ ისეთი სხვადასხვა სახის ლონისძიებათა და რეაბილიტაციის ფორმად, რომლის მიზანი დანაშაულიდან წარმოშობილი კონფლიქტის მოგვარებაა ამასთან,⁴¹ მედიაციით ხდება არა მხოლოდ დამნაშავის, არამედ მსხვერპლის რეაბილიტაცია და რესოზიალიზაციაც.

მედიაცია, როგორც აღდგენითი მართლმსაჯულების ერთ-ერთი საუკეთესო ინსტრუმენტი სსიპ „დანაშაულის პრევენციის ცენტრის“ საქმიანობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიმართულებაა.⁴² 2010 წლის ნოემბრიდან ამოქმედდა არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა,⁴³ რომლის მენეჯმენტსაც ახორციელებს დანაშაულის პრევენციის ცენტრი. მედიატორები, რომლებიც აღდგენითი მართლმსაჯულების წარმატებით განხორციელების მიზნით კანონთან კონ-

³⁹ ბარნაბიშვილი გ., ნიკლაური ს., სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხი საქართველოში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2017“, თსუ-ის გამომცემლობა 2018, 8.

⁴⁰ ვარდანაშვილი უ., განრიდებისა და მედიაციის ინსტიტუტი არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში, თბ., 2018, 5.

⁴¹ შალიკაშვილი მ., მიქანაძე მ., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, თბილისი, ფრაიბურგი, სტრას-ბურგი, 2016, 90.

⁴² დანაშაულის პრევენციის ცენტრის ოფიციალური ვებგვერდი, მედიაციის სფეროს განვითარების სტრატეგიის წარმართვისა და ეფექტიანი მენეჯმენტის მიზნით 2014 წელს დანაშაულის პრევენციის ცენტრის ბაზაზე მედიაციის სახლი გაიხსნა. მედიაციის სახლის მიზანს მედიაციის მეთოდის გამოყენებით დანაშაულის პრევენცია წარმოადგენს. ამ მიზნის მისაღწევად ცენტრი რამდენიმე მიმართულებით მუშაობს, <<http://prevention.gov.ge/page/31/geo>>, [14.06.2019].

⁴³ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2010 წლის 12 ნოემბრის №216–ე ბრძანება „განრიდებისა და მედიაციის შესახებ პროკურორებისათვის სახელმძღვანელო მითითებებისა და მხარეებს შორის გასაფორმებული ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების თაობაზე“, ტერმინთა განმარტება.

ფლიქტში მყოფ მოზარდსა და დაზარალებულთან მუშაობენ, დანაშაულის ცენტრის თანამშრომლები არიან. განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის შედეგების ანალიზი აჩვენებს, რომ მედიაციის გამოყენებით განხორციელებულ განრიდების შემთხვევათა დიდი უმრავლესობა წარმატებით დასრულდა და განმეორებით ჩადენილი დანაშაულის რიცხვი ძალიან დაბალია. აღნიშნულმა წარმატებულმა გამოცდილებამ დანაშაულის პრევენციის ცენტრს მედიაციის მიმართულებით ახალი პროგრამების დანერგვის შესაძლებლობა მისცა.

მედიაციის სფეროს განვითარების სტრატეგიის წარმართვისა და ეფექტიანი მენეჯმენტის მიზნით 2014 წელს დანაშაულის პრევენციის ცენტრის ბაზაზე მედიაციის სახლი გაიხსნა. მედიაციის სახლის მიზანს მედიაციის მეთოდის გამოყენებით დანაშაულის პრევენცია წარმოადგენს. ამ მიზნის მისაღწევად რამდენიმე სამუშაო მიმართულება გააჩნია.

სახელმწიფოში მიმდინარე საერთო საკანონმდებლო ნოვაციას, სისხლის სამართალში მედიაციის „სახესხვაობის“ დანერგვა მოჰყვა.⁴⁴ მედიაციისა და განრიდების ინსტიტუტის განვითარებამ შესაძლებელი გახადა, აქამდე პრობლემური გამოწვევების გადალახვა და საკანონმდებლო დონეზე საკითხის რეგულირების განსაზღვრა.

3. არასრულწლოვნის განრიდების პროცესი და განრიდების/განრიდება-მედიაციის ძირითადი პრინციპები

3.1. განრიდება, როგორც პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილების ნაწილი

მედიაცია – განრიდება სისხლის სამართლის პროცესში უშუალოდ არის დაკავშირებული პროკურორის დისკრეციული

⁴⁴ ქუთათელაძე მ., განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა, როგორც პროკურორის დისკრეცია სისხლის სამართლის პროცესში, *ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“*, №1, 2016, 124.

უფლებამოსილების განხორციელების საკითხთან. განსხვავებით კერძოსამართლებრივი მედიაციის პროცესის დაწყების დამოუკიდებლობისა, სისხლის სამართლის პროცესში სწორედ პროკურორი იღებს გადაწყვეტილებას განრიდება – მედიაციის გამოყენებასთან დაკავშირებით. საინტერესოა რა სურდა კანონმდებელს, როდესაც პროკურორი მოიხსენია როგორც არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესის მწარმოებელი პირი, ეს ბუნებრივიცაა პროკურორის საპროცესოსამართლებრივი სტატუსიდან გამომდინარე.

განრიდების ღონისძიების განსაზღვრისას ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშის მომზადება და გათვალისწინება სავალდებულოა. ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშის მომზადება და გათვალისწინება სავალდებულოა აგრეთვე იმ შემთხვევაში, როცა საქმე აკმაყოფილებს განრიდების საკანონმდებლო კრიტერიუმებს, თუმცა პროკურორი არ იღებს გადაწყვეტილებას არასრულწლოვნის განრიდების შესახებ.

სისხლის სამართლის პროცესის წარმოების სხვადასხვა ეტაპზე პროკურორს სხვადასხვა უფლებამოსილება ენიჭება, რაც დაკავშირებულია დისკრეციული უფლებამოსილების გამოყენების აუცილებლობასთან. პროკურორი განრიდების ერთერთი მთავარი სუბიექტია. პროკურორს გააჩნია ერთპიროვნული გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილება სისხლის საპროცესო სამართლებრივ ღონისძიებებთან დაკავშირებით.⁴⁵ აღნიშნულიდან გამომდინარე გამოთქმულია სუბიექტივიზმის ეჭვი,⁴⁶ რამაც შესაძლოა ხელი შეუშალოს მედიაცია-განრიდების პროცესის სამართლიან განვითარებას. „სისხლის სამარ-

⁴⁵ ფაფიაშვილი ლ., ივანიძე მ., აქუბარდია ი., თუმანიშვილი გ., მეურ-მიშვილი ბ., გოგენიაშვილი ნ., საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი კერძო ნაწილი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბ., 2017, 60.

⁴⁶ თუთბერიძე თ., არასრულწლოვანთა განრიდების პროცესუალური ასპექტები სისხლის სამართლის პროცესში, ნაშრომი წარდგენილია მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 15-17, <<https://openscience.ge/bitstream/1/36/1/tutberidze.pdf>>, [14.06.2019].

თლებრივი დევნის დაწყებისა და შეწყვეტის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას პროკურორი სარგებლობს დისკრეციული უფლებამოსილებით, რა დროსაც ხელმძღვანელობს საჯარო ინტერესებით“. დასახელებული ნორმა 2009 წელს მიღებული სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის ნაწილია. სისხლის სამართლის პოლიტიკის ლიბერალიზაციამ სუბიექტივიზმის ეჭვები არ უნდა წარმოშვას, შესაბამისად მედიაცია – განრიდების პროცესს სჭირდება მყარი საკანონმდებლო გარანტიები.

პროკურორი გადაწყვეტილებას იღებს საჯარო ინტერესისა და სახელმწიფოს სისხლის სამართლის პოლიტიკიდან გამომდინარე,⁴⁷ გასაჩივრება კი მხოლოდ ზემდგომ პროკურორთან ხდება, რომლის გადაწყვეტილება საჩივრდება საქალაქო/რაიონულ სასამართლოში ერთჯერადად, ისიც მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიის დანაშაულის დროს, განრიდება კი გამოიყენება ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულის შემთხვევაში.⁴⁸ ამიტომაც დღის წესრიგში დგება დაზარალებულის უფლებების რეგულირების საკითხი, რომელიც არ უნდა შეილახოს პროკურორისთვის არათანაბარი დისკრეციის მინიჭებით.

3.2. განრიდების გამოყენების წესი და პირობები

განრიდების გამოყენების წესისა და პირობებთან დაკავშირებით გასათვალისწინებელია ევროპელი პარტნიორების რეკომენდაციები. ერთ-ერთ სახელმძღვანელოში⁴⁹ გამოთქმულია აზრი რომ განრიდების გამოყენება ხელს უწყობს დანაშაულის ხელახალი განმეორების შემცირებას. აღსანიშნავია რომ არას-

⁴⁷ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მე-16 მუხლი.

⁴⁸ საქართველოს კანონი „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 38-ე და 168¹ მუხლები, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2877281?publication=12>>, [14.06.2019].

⁴⁹ ბიორგო ტ., დანაშაულის პრევენცია ყოვლისმომცველი მიდგომა, ქართულ ნორვეგიული კანონის უზენაესობის ასოციაცია, თბ., 2016, 7.

რულნლოვანთა მიერ ჩადენილი დანაშაულის საკითხი ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებული ინტენსივობით ხასიათდება. ხშირია ჯგუფურად ჩადენილი დანაშაული, რომელსაც თავის მხრივ თავისი სამიზნე ჯგუფები ჰყავს. შესაბამისად აუცილებელია განრიდების გამოყენების წესის სწორი გაგება და პირობების მისადაგება ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში.

არასრულწლოვნის მიმართ, პირველ რიგში, განიხილება განრიდების ან აღდგენითი მართლმსაჯულების ღონისძიების გამოყენების შესაძლებლობა და ფასდება, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებასა და სასჯელის გამოყენებაზე უკეთ უზრუნველყოფს თუ არა განრიდება ან ღონისძიება არასრულწლოვნის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციას და ახალი დანაშაულის თავიდან აცილებას.⁵⁰ თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ არასრულწლოვანმა ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაული ჩაიდინა, პირველ რიგში, განიხილება განრიდების შესაძლებლობა და ფასდება, უზრუნველყოფს თუ არა განრიდება არასრულწლოვნის რესოციალიზაცია – რეაბილიტაციას და ახალი დანაშაულის თავიდან აცილებას.⁵¹

პროკურორი უფლებამოსილია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით მიიღოს დასაბუთებული გადაწყვეტილება სისხლისსამართლებრივი დევნის არდაწყების ან დაწყებული სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტისა და განრიდების შესახებ. განრიდების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებამდე პროკურორი ხვდება არასრულწლოვანს, მის კანონიერ წარმომადგენელს და ადვოკატს და ესაუბრება ჩადენილი დანაშაულის შესახებ. პროკურორი განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამას, მისი გამოყენების წესს, შესაძლო ხანგრძლივობას, შესაძლო პირობებსა და განრიდების ღონისძიების შეუსრულებლობის შედეგებს

⁵⁰ საქართველოს კანონი „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2877281?publication=12>>, [14.06.2019].

⁵¹ იქვე, 38-ე მუხლის პირველი ნაწილი.

არასრულწლოვანს მისთვის გასაგები ფორმით გააცნობს.⁵² პროკურორი ასევე ხვდება დაზარალებულს, რომელსაც აცნობს შესაბამის ინფორმაციას მედიაციის დაწყების შესაძლებლობის თაობაზე. აღსანიშნავია რომ დაზარალებულის უარი განრიდების პროცესის დაწყებაზე ან/და მედიაციაში მონაწილეობაზე არ აბრკოლებს განრიდების პროცესს. დაზარალებულს უფლება აქვს შეიცვალოს აზრი და ნებისმიერ დროს ჩაერთოს მედიაციის პროცესში. ამ პროცესების შემდეგ პროკურორი იღებს განრიდების შესახებ წინასწარ გადაწყვეტილებას. ამის შემდეგ პროკურორს გამოაქვს დადგენილება არასრულწლოვნის მიმართ განრიდების პროცესის დაწყების შესახებ. პროცესუალური ასპექტების გათვალისწინებით კანონმდებელმა განსაზღვრა თუ რა ეტაპზე ერთევიან პროცესში სხვადასხვა პირები, მათ შორის მედიატორი, სოციალური მუშაკი, დაზარალებული თუ ის შემდგომ ისურვებს პროცესში ჩართვას და სხვა. განრიდების შემთხვევაში პროკურორი არასრულწლოვანთან განრიდების ხელშეკრულებას აფორმებს ანგარიშის მიღებიდან 10 სამუშაო დღის ვადაში.

3.3. განრიდების/განრიდება-მედიაციის პრინციპები

მედიაცია სისხლის სამართალში განსხვავდება კერძოსამართლებრივ საწყისებზე დაფუძნებული მედიაციისგან.⁵³ აღნიშნული განსხვავება: ინსტიტუტის დანერგვაზე უფლებამოსილი ორგანოს, პროექტის ჩამოყალიბების პროცესსა და სა-

⁵² საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2016 წლის პირველი თებერვლის №120-ე ბრძანება „არასრულწლოვნის მიმართ განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების წესისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების შესახებ“, მე-4 მუხლის მე-2 ნაწილი.

⁵³ საქართველოს კანონის პროექტი „მედიაციის შესახებ“, <https://info-parliament.ge/?fbclid=IwAR2dshyUoO9uBZMKiYpUT1YXfNua6cHmPtu5O5tmhekUeYB9qLpKOYD_01Y#law-drafting/17577>, [14.06.2019].

მართლის მიმართულებებს შორის დარგობრივ განსხვავებას შეგვიძლია დავუკავშიროთ.

მედიაცია, როგორც მეთოდი გულისხმობს სტრუქტურირებული მოლაპარაკების პროცესს,⁵⁴ რომელსაც უძღვება მიუკერძოებელი და დამოუკიდებელი მესამე პირი – მედიატორი.⁵⁵ მედიაციის მთავარ მონაპოვარს, მხარეთა თანასწორუფლებიან საწყისზე დაფუძნებული პროცესი წარმოადგენს, სადაც პროცესის ფორმატის წარმმართველი პირი(მედიატორი) ქმნის ერთგვაროვან გარემოს მხარეთა შორის: საერთო ინტერესის, მისწრაფებისა და სურვილის გამოსავლენად.

მედიაცია სისხლის სამართალში ხელს უწყობს სოციალური ურთიერთობების შენარჩუნებასა და მხარეთა შორის ნდობის ამაღლებას. პროფესიონალი მედიატორის დახმარებით მხარეები (დამნაშავე და დაზარალებული) ერთმანეთის პირისპირ მსჯელობენ დანაშაულის წარმოშობისა და მისი მოგვარების შემდგომ პროცესზე, მხარეები დამოუკიდებლად აყალიბებენ ურთიერთობის დარეგულირების შესაძლებლობებს. აღნიშნული პროცესი ამაღლებს ნდობას მართლმსაჯულების განმახორციელებელი ორგანოების მიმართ, რომელთა თავისუფალი ნებაა პროცესები წარიმართოს მედიაციის პროცესის საფუძველზე.

მედიაცია და განრიდება, როგორც აღდგენითი მართლმსაჯულების შემადგენელი კომპონენტი ხელს უნდა უწყობდეს არასრულწლოვნის მიერ ჩადენილი დანაშაულის შედეგების გა-

⁵⁴ ფაფიაშვილი ლ., ივანიძე მ., აქუბარდია ი., თუმანიშვილი გ., მეურმიშვილი ბ., გოგნიაშვილი ნ., საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი კერძო ნაწილი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბ., 2017, 132.

⁵⁵ საქართველოს კანონი „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მე-2 მუხლის მე-10 ნაწილი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2877281?publication=12>>, [14.06.2019]. მითითებულია: მედიატორი – მიუკერძოებელი და დამოუკიდებელი მესამე მხარე, სათანადო კვალიფიკაციის მქონე პირი, რომელიც არასრულწლოვანსა და დაზარალებულს შორის შუამავლის როლს ასრულებს, წარმართავს და კოორდინაციას უწევს მედიაციის პროცესს.

მოსწორებას.⁵⁶ განრიდების კოდექსისმიერი დეფინიციიდან გამომდინარე, ინსტიტუტის მთავარ მიზანს წარმოადგენს: არასრულწლოვნის სათანადო განვითარებისა და საზოგადოებაში ინტეგრაციის ხელშეწყობა, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება. განრიდების გამოყენება სისხლის სამართლის საქმეზე უფლებამოსილ პროკურორს შესაძლებლობას აძლევს განარიდოს პირი სისხლის სამართლის სისტემასა და ნასამართლობას.⁵⁷

მედიაციისა და განრიდების გამოყენების ერთ-ერთ უპირატესობას, დანაშაულის მოტივების შესწავლა წარმოადგენს. არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილი დანაშაული სათუთი და პრობლემური საკითხია, მისი სანჯისის აღმოჩენა შემდგომში აღმოფხვრის რეციდივსა და ახალი დანაშაულის ნიშნებს.⁵⁸ მაგალითად არასრულწლოვნის მიერ ჩადენილ დანაშაულს შესაძლოა სხვადასხვა მოტივი და საფუძველი ჰქონდეს, ისეთი როგორიცაა აგრესია.⁵⁹ აგრესიის გამოვლენა სხვადასხვა კუთხით ხდება: ცხოველთა მიმართ ძალადობა, სხვისი ნივთის განზრახ დაზიანება, თვითდაზიანება, სხეულის დაზიანება და სხვა. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში გასათვალისწინებელია არასრულწლოვნის ასაკი,⁶⁰ ქმედების სიმძიმე და დამოკიდებულება მართლმსაჯულების სისტემის მიმართ.

⁵⁶ იქვე, 44-ე მუხლი.

⁵⁷ ფაფიაშვილი ლ., ივანიძე მ., აქუბარდია ი., თუმანიშვილი გ., მეურმიშვილი ბ., გოგიაშვილი ნ., საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი კერძო ნაწილი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბ., 2017, 131.

⁵⁸ ჯავახიშვილი ლ., არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის მიმოხილვა, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2016“, თსუ-ის გამომცემლობა, 2017, 189.

⁵⁹ ქართულიშვილი მ., აგრესია, როგორც არასრულწლოვანთა დანაშაულის ერთ-ერთი გამომწვევი მიზეზი აგრესიულ ფონზე ჩადენილ დანაშაულთა პრევენცია – კვლევა, თბ., 2010, 12.

⁶⁰ საქართველოს კანონი „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მე-3 მუხლის პირველი ნაწილი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2877281?publication=12>>, [14.06.2019].

არასამთავრობო სექტორში გამოთქმულია აზრი, რომ არასრულწლოვნის დროებითი (რამდენიმე წლიანი მოთავსება) სასჯელალსრულების დანესებულებაში, ვერ შეასრულებს თავის მიზანს, თუ ის არასრულწლოვანში ჩაკლავს მონანიებისა და დანაშაულის გააზრების შესაძლებლობას.⁶¹ ძალადობაზე ძალადობის შემცველი პასუხი (თუნდაც დამნაშავეისთვის სუბიექტური თვალსაზრისით), ხელს უშლის პირის მიმართ რესოციალიზაციის პროცესის დაწყებას.⁶² მედიაციისა და განრიდების პროგრამის გამოყენების საფუძველს წარმოადგენს სისხლის-სამართლებრივი დევნის დისკრეციულობის პრინციპი, რაც პროკურორს საშუალებას აძლევს არ დაიწყოს ან შეწყვიტოს სისხლისსამართლებრივი დევნა.

განრიდება მოიაზრება სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიულ მექანიზმად,⁶³ თუმცა არა დანაშაულის პატიების ფორმად.⁶⁴ საგულისხმოა, რომ დანაშაულის პრევენციის ცენტრის ოფიციალურ ვებგვერდზე განთავსებულია: „ყოფილ პატიმართა რეაბილიტაციისა და რესოციალიზაციის“⁶⁵ პროგრამის წარმატებულ ბენეფიციართა ისტორიები. აღნიშნული,

⁶¹ საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, თბ., 2018, 51-54, 61, <<http://www.ombudsman.ge/res/docs/20190330-19563052300.pdf>>, [14.06.2019].

⁶² *ხერხეულიძე ი.*, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემაში არსებული პრევენციის დონეები და შერჩეული ინტერვენციების ინტენსივობა, თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტი, სისხლის სამართლის მიმართულების პერიოდული გამოცემა, 2017, 33.

⁶³ საქართველოს კანონი „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მე-7 მუხლის მე-3 ნაწილი, განრიდება სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმაა, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2877281?publication=12>>, [14.06.2019].

⁶⁴ იქვე, მე-8 მუხლი.

⁶⁵ საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – დანაშაულის პრევენციის ცენტრის ყოფილ პატიმართა რეაბილიტაციისა და რესოციალიზაციის პროგრამა და მისი განხორციელების წესი, მე-2 მუხლი, <<http://prevention.gov.ge/prevention.gov.ge/uploads/files/aqtebi/programa.pdf>>, [14.06.2019].

ილუსტრირებული⁶⁶ პროცესი კიდევ უფრო ამყარებს სოციალურ ურთიერთობებს კანონთან კონფლიქტში მყოფ პირთა და საზოგადოებას შორის, რაც მოიაზრებს მედიაციისა და განრიდების გამოყენების დადებით კონტექსტსა და შედეგებს.

განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პრინციპებია:⁶⁷

- ალტერნატიული მექანიზმების გამოყენების მაქსიმალური ხელშეწყობა ;

- ნებაყოფლობითობა;

- პროპორციულობა;

- კონფიდენციალურობა;

- სტიგმატიზაციის დაუშვებლობა;

- არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინება.

3.4. განრიდების ღონისძიებები

განრიდება და მედიაცია ეყრდნობა აღდგენითი მართლმსაჯულების კონცეფციას, რომელიც მაქსიმალურად ითვა-

⁶⁶ დანაშაულის პრევენციის ცენტრის ოფიციალური ვებგვერდი, საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ ყოფილ პატიმართა რეაბილიტაციის პროგრამის კიდევ უფრო გაძლიერების მიზნით 2014 წლიდან დაიწყო საგრანტო პროექტი – „ყოფილ მსჯავრდებულთა ბიზნესინიციატივების მხარდაჭერა“. პროექტის მიზანია სასჯელაღსრულების დაწესებულებებიდან გათავისუფლებული პირების რეაბილიტაციის ხელშეწყობა, მათი ბიზნესიდეების დაფინანსება და დასაქმების ხელშეწყობა, შესაბამისად, აღნიშნული პროექტი ხელს უწყობს რესოციალიზაციის პროცესის ეფექტურ წარმართვას, მათ შორის წარმატებული ისტორიების გათვალისწინებით, იუსტიციის სამინისტროს საგრანტო თანხა ყოველწლიურად იზრდება და უფრო მეტ ყოფილ პატიმარს შეუძლია საკუთარი ბიზნესიდეის განხორციელება. 2014-2016 წლებში 80 ბიზნესიდეა დაფინანსდა. იხ. წარმატებული ისტორიები, <<http://prevention.gov.ge/page/2356/geo>>, [14.06.2019].

⁶⁷ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2016 წლის პირველი თებერვლის №120-ე ბრძანება „არასრულწლოვნის მიმართ განრიდების/ განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების წესისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების შესახებ“, მე-3 მუხლი.

ლისწინებს დამნაშავეისა და დაზარალებულის ინტერესებს, მიმართულია დანაშაულის პრევენციაზე და ზრუნავს საზოგადოების, როგორც მთლიანობის გაჯანსაღებაზე. თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ 21 წელს მიუღწეველმა პირმა ჩაიდინა დანაშაული, პროკურორი უფლებამოსილია არ დაიწყოს/შენწყვიტოს სისხლისსამართლებრივი დევნა და მის მიმართ გამოიყენოს განრიდების მექანიზმი. 21 წელს მიუღწეველი პირის განრიდების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ პროკურორი დაუკავშირდება პრობაციის ეროვნულ სააგენტოს, რომელიც უზრუნველყოფს საქმის კონკრეტული სოციალური მუშაკისთვის დაწერას.

სოციალური მუშაკი შეიმუშავებს განსარიდებლის ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშს, განრიდების სარეკომენდაციო ღონისძიებებს და ხელშეკრულების სარეკომენდაციო პირობებს. ანგარიშის საფუძველზე პროკურორი სოციალურ მუშაკთან, ხოლო მედიაციის შემთხვევაში – მედიატორთან ერთად განსაზღვრავს განრიდების ღონისძიებას და ხელშეკრულების პირობებს. პირობების ჩამოყალიბებისას პროკურორი, სოციალური მუშაკი და მედიატორი ითვალისწინებენ დაზარალებულის ინტერესს და მოქმედებენ განსარიდებლის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებით. შესაბამისად, ხელშეკრულების პირობად აგრეთვე შეიძლება განისაზღვროს, ზიანის ანაზღაურება ან/და დაზარალებულისთვის ბოდიშის მოხდა საქმის ინდივიდუალური მახასიათებლების გათვალისწინებით.⁶⁸

⁶⁸ განრიდების პროგრამების (განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის) 2018 წლის 6 თვის ანგარიში, სსიპ „დანაშაულის პრევენციის ცენტრი“ განრიდებისა და მედიაციის სამმართველო, განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის მენეჯმენტს სსიპ „დანაშაულის პრევენციის ცენტრი“ 2012 წლიდან ახორციელებს. 2013 წლამდე, პროგრამა მოქმედებდა საპილოტე რეჟიმში და ეტაპობრივად ემატებოდა საქართველოს სხვადასხვა ქალაქები, ხოლო 2013 წლის აგვისტოდან კი – მოქმედებს მთელი საქართველოს მასშტაბით, 2018, 4, <http://ganrideba.ge/res/files/52/Diversion%20Report_2018_6%20-month.pdf>, [14.06.2019].

3.5. სრულწლოვნის განრიდება

აღდგენითი მართლმსაჯულების, დანაშაულზე რეაგირების ახალი მოდელი აბალანსებს ურთიერთობას დაზარალებულს, დამნაშავესა და საზოგადოების ინტერესებს შორის. სამართალდამრღვევის საზოგადოებაში ინტეგრაციისა და ინტერესების ჰარმონიზაცია, იდეურად ეხმიანება მედიაციის დაწერგვისა და განვითარების საერთო პროცესს.

სრულწლოვანთა განრიდება, როგორც სისხლისამართლებრივი დევნის ალტერნატიული მექანიზმი საქართველოში დაინერგა 2011 წლის 25 ოქტომბრიდან. სრულწლოვანთა განრიდება – პასუხისმგებლობის ალტერნატიული ფორმაა, რომელიც ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაულის ჩამდენი პირის მიმართ გამოიყენება, თუკი კანონთან კონფლიქტში მყოფი პირი მზადაა სრულად ან ნაწილობრივ დაფაროს მისი ქმედების შედეგად მიყენებული ზიანი ან უსასყიდლოდ შეასრულოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო სამუშაო.

ამ პირობების შესრულების შემთხვევაში, პროკურორი უფლებამოსილია, არ დაიწყოს ან შეწყვიტოს სისხლისსამართლებრივი დევნა, შესაბამისად, სისხლის სამართლის საქმე მთავრდება ნასამართლობისა და სისხლისსამართლებრივი სასჯელის გარეშე.⁶⁹ თავის მხრივ, პირი მზად უნდა იყოს, შეასრულოს კანონით გათვალისწინებული გარკვეული პირობები: სახელმწიფოს გადასცეს უკანონოდ მოპოვებული ქონება, ან აანაზღაუროს ამ ქონების ღირებულება, ჩააბაროს დანაშაულის იარაღი, სრულად, ან ნაწილობრივ აანაზღაუროს თავისი ქმედებით გამონვეული ზიანი, უსასყიდლოდ შეასრულოს საზოგადოებისთვის სასარგებლო სამუშაო.

⁶⁹ ვარდანაშვილი უ., განრიდებისა და მედიაციის ინსტიტუტი არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში, თბ., 2018, 5.

4. არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის პროცესის ეტაპები და პროცედურა

4.1. მედიაციის არსი და ეტაპები

მედიაცია სისხლის სამართლის პროცესში კერძო სამართლის დარგიდან დამკვიდრდა. „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი ჯერ კიდევ არ არის მიღებული,⁷⁰ მიუხედავად ამისა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში ჩამოყალიბებულია მედიაციის სამართლებრივი განმარტება. მედიაცია განიმარტება, როგორც – კანონთან კონფლიქტში მყოფ არასრულწლოვანსა და დაზარალებულს შორის დიალოგის პროცესი, რომელსაც უძღვება მედიატორი და რომლის მიზანია არასრულწლოვნისა და დაზარალებულის შერიგება და მათ შორის კონფლიქტის გადანყვეტა. მედიაციის პროცესში მონაწილეობს აგრეთვე არასრულწლოვნის კანონიერი წარმომადგენელი, ფსიქოლოგი, სოციალური მუშაკი ან/და სხვა პირი. სურვილის შემთხვევაში ამ პროცესში მონაწილეობის მიღება პროკურორსაც შეუძლია.⁷¹

მედიაციის არსის განმარტება, სისხლის სამართლის პროცესში დადებითად უნდა შეფასდეს, გამომდინარე იქედან რომ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტის მიღება დროადადრო ფერხდება. ცნების დეფინიციიდან არსის შესწავლა სისხლის სამართლის პროცესში დამოკიდებულია ინსტიტუტის მთელ რიგ თავისებურებაზე. მაგალითად, მედიაცია არ

⁷⁰ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი, (№07-2/319/9), ბიუროზე დარეგისტრირდა მედიაციის შესახებ ახალი კანონის პროექტი. მედიაციის რეგულირების ვალდებულება გამომდინარეობს ასოცირების შეთანხმებიდან. ინიციატივის მიზანი არის დავების გადანყვეტის ალტერნატიული საშუალებების განვითარების ხელშეწყობა, <<https://www.chemiparlamenti.ge/ka/publication/mediatsiis-shesakhleb-akhali-kanonis-proekti-initsirebulia>>, [14.06.2019].

⁷¹ საქართველოს კანონი „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, მე-9 მუხლი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2877281?publication=12>>, [14.06.2019].

ხორციელდება განრიდებისგან დამოუკიდებლად და პროკურორის უფლებამოსილება, როგორც პროცესზე უფლებამოსილი ორგანოსი კიდევ უფრო მიჯნავს მას კერძოსამართლებრივი მედიაციისგან, სადაც ნებაყოფლობითობა ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპია.

რაც შეეხება ეტაპებს, კერძოსამართლებრივ მედიაციაში არსებობს მედიაციის სხვადასხვა ეტაპები, რომელთაც პროცესის მართვის დროს სარეკომენდაციო ხასიათი აქვთ. სხვადასხვა სახელმძღვანელოსა და პრაქტიკულ ანალიზში აღნიშნულია მედიაციის პროცესის ეტაპებად დაყოფის პირობითი ხასიათი და არასავალდებულობა. ძირითადად ავტორები აყალიბებენ მედიაციის პროცესის განვითარების მარტივ მექანიზმს:⁷²

- მედიაციის პროცესის წამოწყება⁷³
- მედიაციის წინარე კონფერენცია
- მხარეთა პოზიციების წინასწარი წარმოდგენა
- მედიაციის მთავარი სესია

კერძოსამართლებრივი მედიაციის პროცესში ეტაპებად დაყოფა დამოკიდებულია მოლაპარაკების წარმართვის სტილზე. მედიატორს ენიჭება სრული თავისუფლება პროცესის პროცედურულ წარმართვასთან დაკავშირებით. სისხლის სამართლის პროცესში მედიაციის ეტაპები პირის მიმართ საერთოსამართლებრივი პროცესის რეგულირებით ხასიათს ატარებს. კანონმდებელმა ჩამოაყალიბა არასრულწლოვნის მიმართ მედიაციისა და განრიდების გამოყენების საკანონმდებლო საფუძველი, ხოლო პროცესის წარმართვის ეტაპები იმპერატიულად. იქ სადაც ერთვება მედიატორი კანონმდებელმა გაითვალისწინა

⁷² ცერცვაძე გ. (რედ.), არევაძე მ., ვასაძე ე., თვაური რ., ივანიძე გ., მახაური პ., ყიფიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბლაძე ბ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2013, 214.

⁷³ იქვე, 224.

ნებაყოფლობითობისა და დამოუკიდებლობის სანყისი.⁷⁴ როგორც ვხედავთ სისხლის სამართლის პროცესში კანონმდებელმა განსაზღვრა მედიაციის ტერმინი, დარგის სახესხვაობის გათვალისწინებით. მედიაციის პროცესს დაუკავშირა განრიდების მექანიზმი და ორივე ერთად კოდექსით კონკრეტულ სამართლებრივ ეტაპად ჩამოაყალიბა, რომელთა მიმართ ნებაყოფლობითობა არ განიმარტება, ისე როგორც კერძოსამართლებრივი მედიაციის პროცესში.

4.2. მედიატორი

მედიატორი უძღვება კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვნისა და დაზარალებულს შორის დიალოგის პროცესს. შესაბამისად იგი წარმოადგენს მიუკერძოებელ და დამოუკიდებელ მესამე მხარეს. მედიატორი როგორც შუამავალი, წარმართავს და კოორდინაციას უწევს პროცესს. კერძოსამართლებრივი მედიაციისგან განსხვავებით მედიატორი სისხლის სამართლის პროცესში სპეციფიკურ მოლაპარაკების პროცესს აყალიბებს, რომლის დროსაც დამატებით, კონკრეტული პროფესიული კომპეტენციის დადასტურება არ არის საჭირო.⁷⁵ კერძოსამართლებრივი მედიაციის პროცესში მედიატორის ერთ-ერთი სახეა მედიატორი ნოტარიუსი. პრაქტიკამ აჩვენა რომ ნოტარიუსის პროფესიულმა სტატუსმა, მედიატორის სტატუსი ერთგვარ პროფესიულ დანამატად აქცია და შთანთქა იგი. სისხლის სამართლის პროცესში მედიატორი არ არის შთანთქმული, არამედ მიღებულია როგორც მესამე მხარე.

⁷⁴ ცერცვაძე გ. (რედ.), არევაძე მ., ვასაძე ე., თვაური რ., ივანიძე გ., მახაური პ., ყიფიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბლაძე ბ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2013, 18.

⁷⁵ მენაბდე ვ., საქართველოს კონსტიტუციის მესამე ფუნდამენტური გადასინჯვა, ჟურნ. „ქართული სამართლის ჟურნალი“, პირველი გამოცემა, თბ., 2017, 15-18.

მედიაციის წარმართვის პროცესში არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი არ ზღუდავს მედიატორს, რომ მან დამოუკიდებლად განსაზღვროს მედიაციის პროცესი და ეტაპები. კოდექსით კონკრეტულადაა რეგულირებული სისხლის სამართლის პროცესის თანმიმდევრული ეტაპები და ის საკითხი, თუ როდის ერთვება მედიატორი პროცესში. მედიატორისთვის რომელიმე კონკრეტული სახასიათო პროფესიის ფლობა არ არის აუცილებელი, მთავარია, მას შეეძლოს კონფლიქტის რეგულირებისა და მართვის უნარ-ჩვევების გამოყენება.

პირველ რიგში ეს უკავშირდება მედიატორის, როგორც პიროვნების სტატუსს, მის პიროვნულ ნიშან-თვისებებს, საუბრისა და მიმიკის კონტროლს, გარემოს შეფასებასა და პროცესის წინასწარგანწყობას. მედიატორი მესამე მიუკერძოებელი მხარეა, ამიტომ მისი გაიგივება ადვოკატთან, პედაგოგთან ან ფსიქოლოგთან, მედიაციის მიზნებს ეწინააღმდეგება. კარგი იქნება თუ მედიატორი შეძლებს სხვადასხვა სფეროს პროფესიის მახასიათებლების, უპირატესობათა კომბინირებას.

მედიატორს არ უნდა გააჩნდეს პირადი ინტერესი, მიუხედავად მისი სტატუსისა, მიკერძოების ნებისმიერი გამოვლინება პროცესის საზიანოდ მოქმედებს. მედიატორმა უნდა შეძლოს თავისუფალი ატმოსფეროს შექმნა და როლური გათამაშების უფლება მისცეს მხარეებს. როგორც ამბობენ მედიატორი ქმნის გარემოს მთლიანობას და ვაკუუმს გარესამყაროსგან, რათა მხარეებმა შეძლონ თავისი პოზიციის გარეფაქტორებისგან დამოუკიდებლად დაფიქსირება. მედიატორის ქცევა და ქმედებები მხარეთა მიერ განსაკუთრებით ყურადღებას იმსახურებს. უნებლიე ნიშნები ხშირად გამოსატყვევებ სხვადასხვა გრძნობას. მედიატორმა უნდა შეძლოს მხარეთა ურთიერთგანწყობის წარმოჩენა, რასაც ხელს უწყობს საუბრის ტექნიკით და კონფიდენციალურობის დარწმუნების ხელოვნებით. იძულება და პროვოცირება მიუღებელია მედიატორის მხრიდან, რაც არ უნდა გამორჩეული მიზნები ამოძრავებდეს მას.

კერძოსამართლებრივ დავებში მედიაციის ინსტიტუტის გამოყენება მხარეთათვის დროისა და ფინანსების დაზოგვის

სტიმულია. სისხლის სამართლის პროცესში კი მედიაცია როგორც აღდგენითი მართლმსაჯულების ერთ-ერთი ფორმა ისე განიხილება. მედიატორს ამ შემთხვევაში კონკრეტული სპეციფიკის გათვალისწინება ევალება, რათა არ შეიღახოს მხარეთა უფლებები და მხოლოდ ერთი მხარის ინტერესები არ იყოს პრიორიტეტული.

4.3. დაზარალებული განრიდებისა და მედიაციის პროცესში

დაზარალებულის მონაწილეობა განრიდებისა და მედიაციის პროცესში მეტად აქტიუალური საკითხია. მედიაციის პროცესის არსი და იდეა იმაში მდგომარეობს რომ მხარეებს გადატვირთული ფორმალობების გარეშე დაანახოს რეალური პრობლემატიკა და ის საკითხები, რომლებზეც შესაძლოა უპირობოდ შეჯერდნენ, დამატებით შეჯიბრობითობის საგანი რომ არ გახდეს სასამართლო პროცესზე. ვსაუბრობთ რა დაზარალებულზე, არ უნდა დაგვაგინყდეს, დაზარალებულის სტატუსი.

დაზარალებული-სახელმწიფო, ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომელსაც მორალური, ფიზიკური თუ ქონებრივი ზიანი მიადგა უშუალოდ დანაშაულის შედეგად. დაზარალებული შესაძლოა იყოს არასრულწლოვანიც რაც უფრო მეტად საყურადღებოს ხდის საკითხს. დაზარალებულს ენიჭება მოწმის ყველა უფლება და ეკისრება მისი ყველა მოვალეობა.

კერძოსამართლებრივი მედიაციისგან განსხვავებით სისხლის სამართლის პროცესში მხარეთა სამართლებრივი სტატუსი წინასწარ განსაზღვრულია. ესენია: კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვანი და დაზარალებული, რომელთა შორის უნდა წარიმართოს დიალოგის პროცესი. როგორც ვხედავთ დაზარალებულის მხარედ მონაწილეობა მედიაციის პროცესში ხელს არ უშლის მედიაციის პროცესის მიუკერძოებლობასა და დამოუკიდებლობას. დანაშაულის არსებითი გარემოებებიდან გამომდინარე ხშირად დაზარალებულისთვის უკეთესია მედიაციის პროცესის წარმართვა, თუ არასრულწლოვანმა

გადამალა ქონება ან დაზარალებულს პიროვნული თვითშეგნებიდან გამომდინარე არ სურს კანონთან კონფლიქტში პირის პასუხისგებაში მიცემა.

გამოთქმულია აზრი რომ აღდგენითი მართლმსაჯულება ნაწილობრივ მაინც, ორიენტირებულია კანონთან კონფლიქტში მყოფ პირზე და უპირატესობა ენიჭება მათი ქმედების პოზიტიურ შეფასებას, დამნაშავეს გამოსწორების ამ ტიპის საშუალება კი შესაძლოა ლახავდეს დაზარალებულის უფლებებს, რამაც შესაძლოა გამოიწვიოს დაზარალებულის ნახალისება ან იძულება რომ აპატიოს ან შეურიგდეს კანონთან კონფლიქტში მყოფ პირს. მართალია ის ფაქტი რომ პრაქტიკულად დაზარალებულმა შესაძლოა აპატიოს დამნაშავეს, თუმცა ეს პატიება, როგორც წესი, საერთო პროცესის სუბიექტურ ინდიკატორს წარმოადგენს. საბოლოოდ, პროცესი გამჭვირვალეა და განსაზღვრული. დაზარალებულს არ აქვს იძულება რომ ჩაერთოს პროცესში და მიუტევოს მეორე მხარეს.

და მაინც რა სჭირდება დაზარალებულს, რას იღებს იგი ამ პროცესისგან. ეს შეიძლება იყოს ინფორმაცია, გულახდილობა, რწმუნება, ზარალის ანაზღაურება, გამართლება, განრიდების სუბიექტის, არასრულწლოვნის მიერ დაზარალებულის სასარგებლო კონკრეტული ქმედების განხორციელება. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში დაზარალებულის სუბიექტური დამოკიდებულება განსხვავებულია და სხვადასხვა პიროვნულ ინდიკატორს ეფუძნება, საქმის გარემოებების გათვალისწინებით. აღსანიშნავია, რომ სამოქალაქო სამართალწარმოების წესით დაზარალებულს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება არ ეკარგება.

4.4. სოციალური მუშაკი

უპირველესად საჭიროა განმარტებულ იქნეს სოციალური მუშაკის სამართლებრივი ცნება. ტერმინის სამართლებრივი განმარტება შესაძლებელია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსისა და მინისტრის ბრძანებებზე დაყრდნობით.

სოციალური მუშაკის როლი და ფუნქცია პირდაპირ უკავშირდება სამართლებრივი სფეროს კომპლექსურ ხასიათსა და კანონმდებლის ნებას, შექმნას არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სრულყოფილი სისტემა.

ანგარიშის მომზადებას უზრუნველყოფს საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს სსიპ არასაპატიმრო სასჯელთა აღსრულებისა და პრობაციის ეროვნული სააგენტო (შემდგომში – პრობაციის ეროვნული სააგენტო) მისი სტრუქტურული ერთეულის – სარეაბილიტაციო პროგრამების სამმართველოს სოციალური მუშაკის მეშვეობით,⁷⁶ ხოლო პრობაციის ეროვნული სააგენტოს არასაპატიმრო სასჯელთა აღსრულებისა და პრობაციის ბიუროს (შემდგომში – პრობაციის ბიურო) იმ სამოქმედო ტერიტორიაზე, სადაც არ ხორციელდება სოციალური მუშაკის მომსახურება, სპეციალურად გადამზადებული პრობაციის ოფიცრის მეშვეობით, პროკურორის წერილობითი მიმართვის საფუძველზე.

სოციალური მუშაკის საქმიანობის ძირითადი პრინციპებია: ობიექტურობა, კონფიდენციალურობა, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესის გათვალისწინება. ფაქტია რომ კერძო სამართლებრივი მედიაციის პროცესისგან განსხვავებით სისხლის სამართლის პროცესში არსებობს სოციალური მუშაკის სავალდებულო ინსტიტუტი, რომელიც პროცესს დამატებით სიცხადეს და სტაბილურობის განცდას მატებს, ეს შესაძლოა გამოიხატოს მხარეთა თვითდაჯერებულობის, მზაობის შეფასებასა და უშუალოდ ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშში. სოციალური მუშაკი ახორციელებს განრიდების ხელშეკრულების მონიტორინგს. მონიტორინგი ხორციელდება ყოველთვიურად ხელშეკრულების დასრულებამდე.

⁷⁶ განრიდების პროგრამების (განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის) 2017 წლის ანგარიში სსიპ „დანაშაულის პრევენციის ცენტრი“ განრიდებისა და მედიაციის სამმართველო, თბ., 2018, 5.

4.5. განრიდების და მედიაციის ხელშეკრულება

საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2016 წლის პირველი თებერვლის №120-ე ბრძანება „არასრულწლოვნის მიმართ განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების წესისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების შესახებ“. სადაც მეორე მუხლის ტერმინთა განმარტებაში განმარტებულია განრიდების ხელშეკრულების ცნება.⁷⁷

იმ შემთხვევაში, თუ საქმეს არ ჰყავს დაზარალებული, ან დაზარალებული წინააღმდეგია მედიაციის პროცესში მონაწილეობაზე, აღნიშნული არ აბრკოლებს განრიდების პროცესს და პროკურორი უფლებამოსილია გააფორმოს არასრულწლოვანთან ხელშეკრულება განრიდების შესახებ. თუმცა დაზარალებულს უფლება აქვს ნებისმიერ დროს ჩაერთოს მედიაციის პროცესში.

წინასასამართლო სხდომამდე განრიდების შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს პროკურორი. ამასთან, საქმის არსებითი განხილვისას სასამართლო უფლებამოსილია განრიდების გამოსაყენებლად საკუთარი ინიციატივით ან მხარის დასაბუთებული შუამდგომლობის საფუძველზე საქმე დაუბრუნოს პროკურორს, რომელიც არასრულწლოვან ბრალდებულს განრიდებას შესთავაზებს და, მისი თანხმობის შემთხვევაში, მიიღებს გადაწყვეტილებას განრიდების შესახებ. განრიდების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში პროკურორი უფლებამოსილია

⁷⁷ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2016 წლის პირველი თებერვლის №120-ე ბრძანება „არასრულწლოვნის მიმართ განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების წესისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების შესახებ“, მე-2 მუხლის „ბ“ პუნქტი, განრიდების ხელშეკრულება – სამოქალაქო ხელშეკრულება, რომელიც განსაზღვრავს მხარეთა უფლება-მოვალეობებსა და განრიდების ღონისძიებებს. განრიდების ხელშეკრულების მხარეები არიან არასრულწლოვანი, მისი კანონიერი წარმომადგენელი, პროკურორი, სოციალური მუშაკი და, შესაბამის შემთხვევაში, ფსიქოლოგი ან/და სხვა პირი.

არასრულწლოვანთან გააფორმოს ხელშეკრულება განრიდების ან განრიდებისა და მედიაციის შესახებ.

ხელშეკრულების გაფორმების შემდეგ, არასრულწლოვნის მიერ ხელშეკრულების პირობების შესრულებას მეთვალყურეობას უწევს სოციალური მუშაკი. არსებობს იმის შესაძლებლობა, რომ არასრულწლოვანმა არ გამოიყენოს მისთვის მიცემული შანსი და დაარღვიოს ხელშეკრულების პირობები. ამ შემთხვევაში, სოციალური მუშაკი არასრულწლოვნის საქმეს კვლავ პროკურორს დაუბრუნებს. პროკურორი კი უფლებამოსილია ხელახლა დაიწყოს სისხლისსამართლებრივი დევნა ამ არასრულწლოვნის მიმართ. ასეთი შესაძლებლობის არსებობამ კარგად უნდა დააფიქროს არასრულწლოვანი და უზრუნველყოს მის მიერ ნაკისრი ვალდებულებების ჯეროვნად შესრულება.

ხელშეკრულებაში მითითებული უნდა იყოს:⁷⁸

- ხელშეკრულების მოქმედების ვადა;
- ხელშეკრულების შედგენის დრო და ადგილი;
- პროგრამაში მონაწილე პირთა მონაცემები;
- ხელშეკრულების პირობების შესრულების ადგილი (მუნიციპალიტეტი);
- მითითება იმის თაობაზე, რომ არასრულწლოვანი აღიარებს დანაშაულს;
- განრიდების ღონისძიების სახე და სხვა პირობები;
- ვალდებულების შეუსრულებლობის სამართლებრივი შედეგები და ხელშეკრულების შეწყვეტისა და შეჩერების საფუძვლები.

ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს 12 თვემდე ვადით.⁷⁹ განრიდების ხელშეკრულება ატარებს ზოგად ხასიათს, რაც გამოიხატება ყველა არასრულწლოვნის მიმართ ერთი და იმავე ტექსტისა და შინაარსის გამოყენებით. ეს ფაქტორი ათანაბ-

⁷⁸ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2016 წლის პირველი თებერვლის №120-ე ბრძანება „არასრულწლოვნის მიმართ განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების წესისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების შესახებ“, მე-4 მუხლის მე-12 ნაწილი.

⁷⁹ იქვე, მე-4 მუხლის მე-17 ნაწილი.

რებს არასრულწონებს და მიკერძობის რისკს ამცირებს, თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას რომ ტექსტი ყველა შემთხვევაში იდენტური უნდა იყოს. ხელშეკრულების პირობების ჩამოყალიბებისას პროკურორი, სოციალური მუშაკი და მედიატორი ითვალისწინებენ არასრულწონისა და დაზარალებულის ინტერესებს. საინტერესოა ის ფაქტი რომ მედიაციის შესახებ ცალკე ხელშეკრულება კი არ ფორმდება, არამედ განრიდებისა და მედიაციის შესახებ ხელშეკრულება.

5. „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტის განვითარების უახლესი პროცესი და მისი მოქმედების ზეგავლენა სისხლის სამართლის პროცესზე

„მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი მიღების აქტიურ ფაზაშია. სამინისტროს წარმომადგენლებსა და დაინტერესებულ პირებს შორის მიმდინარეობს შემათანხმებელი მოლაპარაკებები.⁸⁰ აღნიშნული საკითხი ერთმნიშვნელოვნად ეხმიანება სისხლის სამართლის პროცესში არსებული მედიაციისა და განრიდების ინსტიტუტს. საუბარია, ავტორისეულ რეკომენდაციაზე მედიატორის ზღვრული ასაკის დარეგულირებისა და სერტიფიცირების პროცესის მაკონტროლებელი უწყების ჩამოყალიბებაზე, საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის იურიდიულსამართლებრივ ფარგლებში.

მოვლენების განვითარება იმედისმომცემია, რადგანაც აღნიშნული პროცესის მიმდინარეობა გარკვეულ გავლენას მოახდენს სისხლის სამართლის პროცესში დამკვიდრებულ განრიდებისა და მედიაციის ინსტიტუტზე. ახალი სტანდარტების დაწესება და ევროპულ კანონმდებლობასთან დაახლოების პროცესი ეტაპობრივად წარიმართა, რაც გულისხმობს გეგმაზომიერ და გონივრულ ცვლილებებს კანონმდებლობაში.

⁸⁰ საქართველოს კანონის პროექტი „მედიაციის შესახებ“ (№07-2/319/9), <<https://info.parliament.ge/?fbclid=IwAR1XmxIAmbJDttXUX686v4w827ME4Cu5Y0i6y-E-dqe-cA5wIjfnVg1y9eI#law-drafting/17577>>, [14.06.2019].

საკითხი მოიცავს განრიდებისა და მედიაციის პროცესში მონაწილე მედიატორის კომპეტენციის დადასტურებას. მედიატორის სამართლებრივი განმარტებიდან გამომდინარე ის „გარედან“ (სხვა სამართლებრივი დარგიდან) ერთვება სისხლის სამართლის პროცესში. იგი თავისი კომპეტენციისა და კოორდინირების უფლებამოსილებით აღჭურვილი წარმართავს პროცესს. ზღვრული ასაკის არარსებობა შესაძლებელია დადებითად შეფასდეს, თუმცა მედიატორის ასაკობრივი გაახალგაზრდავება, სისხლის სამართლის პროცესზე რიგ შემთხვევებში უარყოფითად შეიძლება აისახოს. მაგალითად, იქ სადაც, საჭიროა მედიატორის პროფესიული გამოცდილება ან დროის განმავლობაში ჩამოყალიბებული მართვის უნარი, პრაქტიკული უნარ-ჩვევა და სამართლებრივი გარემოს კონტროლის სტაბილურობის განცდა.⁸¹ ჯერჯერობით ამ საკითხთან დაკავშირებით ერთიანი პოზიცია არ არსებობს. იურიდიულ წრეებში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ მედიატორის ჩართულობა ყოველთვის გარეგანი ფაქტორით ხასიათდება და ის არ ყალიბდება სისხლის საპროცესო სამართლის შიდა ორგანიზაციულ უწყებაში, მაგალითად პროცესის ქვემდებარე დავების, პროცესის დაწყების ნაწილში, რა დროსაც მედიატორი კონკრეტულ ეტაპზე ერთვება პროცესში და მხოლოდ წარმართავს პროცესს, მათ შორის პროცესის შედეგებს მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში, ამიტომაც ნებისმიერი ცვლილება მედიატორის ასაკთან, კომპეტენციასთან დაკავშირებით ბუნებრივი და დროულია.

⁸¹ დანაშაულის პრევენციის ცენტრის ოფიციალური ვებგვერდი, საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ინიციატივით, 2012 წლის ბოლოს დაიწყო ყოფილ პატიმართა რეაბილიტაციისა და რესოციალიზაციის პროგრამა. ეს არის პირველი სახელმწიფო პროგრამა ყოფილ პატიმართა დასახმარებლად. მისი მიზანია სასჯელალსრულების დაწესებულებებიდან გათავისუფლებული პირების რეაბილიტაციის ხელშეწყობა, მათი დაბრუნება საზოგადოების სრულუფლებიან წევრებად და განმეორებითი დანაშაულის თავიდან აცილება, <<http://prevention.gov.ge/page/31/geo>>, [14.06.2019].

აღსანიშნავია, რომ სასურველი იქნება საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის უფლებამოსილების ფარგლებში, შესაბამისი იურიდიული პირის სამართლებრივი ფორმით, მედიატორთა სერტიფიცირების პროცესის მაკოორდინირებელი ცენტრის შექმნა. ხელისუფლების დანაწილებისა და მართლმსაჯულების პრინციპის გათვალისწინებით იურიდიული პირის სამართლებრივი ფორმა ამ ცენტრს დამოუკიდებელ ხასიათს მისცემს და მასში უწყებრივი დაქვემდებარება არ განხორციელდება უშუალოდ საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის მხრიდან. დარგის სპეციალისტთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ აქამდე არსებული დამოუკიდებელი სასერტიფიკაციო კურსები და მაკოორდინირებელი ორგანიზაციები არ იყო პერმანენტული და აღიარებული ყველა მხარის მიერ. ხშირად რთული იყო ფასებისა და ადგილმდებარეობიდან გამომდინარე, მედიატორს გაეგლო კურსი. საბოლოოდ კი კომპეტენციის დამადასტურებელი სერტიფიკატი მაინც არ იყო ერთიანი ძალის მქონე. გამომდინარე იქედან, რომ სახელმწიფოში იწყება მედიაციის დანერგვის ახალი პროცესები, სასურველია რომ საპასუხო ქმედებები კერძო სექტორმაც განხორციელოს. საქართველოს ადვოკატთა ასოციაცია თავისი ფინანსებითა და ძლიერი ინსტიტუტით შექმნის კვალიფიცირებული კადრებისა და ტექნიკური რესურსის მიწოდების უწყვეტ შესაძლებლობას.

სისხლის სამართლის პროცესში მოქმედი მედიაცია-განრიდების ინსტიტუტი საკანონმდებლო დონეზე გათვალისწინებულია ცალკეულ სამართლებრივ აქტებში. მედიატორის ცნების განმარტებიდან, ჩანს რომ კანონმდებელმა მიაწინა კვალიფიციური კადრების საჭიროებასა და მედიაციის საერთოსამართლებრივი განვითარებისადმი ნდობაზე. შესაბამისად ვფიქრობთ რომ თითოეული საკითხი, რომელიც მედიატორის კომპეტენციის დადასტურებას შეეხება უნდა გადაწყდეს გონივრულად და ყველა ასპექტის გათვალისწინებით. მისასაღებელია, როდესაც კანონმდებელი დროულად ნერგავს ახალ, ეფექტურ ინსტიტუტს, თუმცა საფრთხილო, როცა კანონმდებელი მოდიფიცირებას ახდენს უკვე არსებული მედიაციის ინსტიტუტისა.

მაგალითისთვის მოვიხმოთ სანოტარო მედიაციის ინსტიტუტი. 2012 წლის 16 მარტის საკანონმდებლო ცვლილების შედეგად „ნოტარიატის შესახებ“ საქართველოს კანონს დაემატა 38¹ მუხლი – „სანოტარო მედიაცია“, რომელიც ამოქმედდა 2012 წლის პირველი ივლისიდან. სანოტარო მედიაციის ინსტიტუტის დანერგვამ აუცილებელი გახადა ნოტარიუსის პროფესიის შიდა ორგანიზაციული რეგულირება. შესაბამისად მედიატორი ნოტარიუსის ახალი სტატუსის განსაზღვრა კანონმდებელმა დღის წესრიგში დააყენა. ნოტარიუსების ნაწილს არ სურდა მუდმივად გაეეყო მედიაციის სასერტიფიკაციო კურსები, რომელიც მათი, როგორც ნოტარიუსის უფლებამოსილებას არაპირდაპირ მიაყენებდა უარყოფით ეფექტს, პროცესის დროში გაჭიანურებასთან დაკავშირებით. ამიტომაც განისაზღვრა ერთჯერადი სასერტიფიკაციო კურსი, რომლის გავლის შემდეგ ნოტარიუსი, მედიატორი ნოტარიუსის მუდმივი სტატუსის მქონე ხდებოდა. სანოტარო მედიაციის გარდაქმნა და რეგულირება აუცილებელი იქნება კერძო სამართლის მიმართულების დარგობრივი ერთიანობიდან გამომდინარე.⁸² ამავდროულად, დარგის ზოგიერთი სპეციალისტი ფიქრობს რომ მედიატორი ნოტარიუსები ავტომატურად უნდა გადანაცვლდნენ ახალ რეესტრში,⁸³ თუმცა ეს საკითხი გარკვეულ კითხვებს აჩენს ახალი სტანდარტების შემოღების საჭიროებასთან მიმართებით.

⁸² საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №71 „სანოტარო მოქმედებათა შესრულების წესის შესახებ“ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე, 31/03/2010, მე-100 მუხლის პირველი ნაწილი.

⁸³ ცერცვაძე გ. (რედ.), არევაძე მ., ვასაძე ე., თვაური რ., ივანიძე გ., მახაური პ., ყიყიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბლაძე ბ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2013, 135.

2011 წლიდან კანონმდებელი ცდილობს დანერგოს მედია-ციის ინსტიტუტი სხვადასხვა დარგობრივი მიმართულებით.⁸⁴ კანონმდებლის მიზანს თავდაპირველად წარმოადგენდა სურვილი, რომ განემუხტა უკვე არსებული მართლმსაჯულების გადატვირთული სისტემა. სამწუხაროდ მედიაციის პროცესის დანერგვა დროში შენელდა, რასაც სამართლებრივი პოლემიკაც სდევდა თან. ასოცირების ხელშეკრულების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პუნქტს – ევროპულ კანონმდებლობასთან საკანონმდებლო დაახლოება წარმოადგენს, სწორედ ამიტომ ცდილობს კანონმდებელი მედიაციის ინსტიტუტის დანერგვას აქტიურად. ცვლილებების დანერგვის ფონზე პარლამენტი განმარტავს, რომ კანონის მოქმედება არ გავრცელდება „ნოტარიატის შესახებ“ „სახელმწიფო პროექტის ფარგლებში მიწის ნაკვეთებზე უფლებათა სისტემური და სპორადული რეგისტრაციის სპეციალური წესისა და საკადასტრო მონაცემების სრულყოფის შესახებ“, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსით და კოლექტიური დავის განხილვისა და გადაწყვეტის მიზნით შრომის კოდექსით განსაზღვრულ მედიაციაზე.

6. დასკვნა

მედიაციის ინსტიტუტი ევროპული კერძო სამართლის მნიშვნელოვანი მონაპოვარია და მისი თანამედროვე სტანდარტები სასამართლო მართლმსაჯულების განმუხტვასთან ერთად დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალების დამკვიდრებას ისახავს მიზნად. საქართველოში 2011 წლიდან, დაიწყო მედიაციის დანერგვის პროცესი, სავალდებულო სასამართლო მედიაციასთან ერთად რამდენიმე განშტოებად ჩამოყალიბდა, მედიაციის ისეთი ფორმები, როგორცაა სანოტარო მედიაცია, ასევე მედიაცია-განრიდების ინსტიტუტი სისხლის სა-

⁸⁴ საქართველოს კანონის პროექტი „მედიაციის შესახებ“ (№07-2/319/9), <<https://info.parliament.ge/?fbclid=IwAR1XmxIAmbJDttXUX686v4w827ME4Cu5YOi6y-E-dqe-cA5wIjfvNvG1y9eI#law-drafting/17577>>, [14.06.2019].

მართლის პროცესში. არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილი დანაშაულის მაღალი ნიშნული და წვრილმანი ხულიგნობის დანაშაულების ასაკობრივი გაახალგაზრდავება, კანონმდებელს აფიქრებინებს, სასჯელის პარალელურად, გადადგას პრევენციული და მასტიმულირებელი ნაბიჯები. შესაბამისად, მედიაცია სისხლის სამართლის პროცესში არ უნდა იქნეს გაგებული, როგორც კერძოსამართლებრივი მედიაციის იდენტური პროცესი, გამოხატული ნებაყოფლობითობისა და დამოუკიდებლობის პრინციპზე.

სისხლის სამართლის პროცესში მედიაცია – განრიდების ინსტიტუტი კანონმდებლის მიერ განსაზღვრული სამართლებრივი პროცედურითაა რეგულირებული.⁸⁵ დარგის ეტაპობრივი განვითარებით შეიქმნა სისხლის სამართლის პროცესის საკანონმდებლო რეგულირების შესაბამისი ინსტიტუტი, რომელიც არ ემიჯნება მედიაციის ძირითად არსს და ქმნის ერთიან არსობრივ კონცეფციას.⁸⁶ საგულისხმოა რომ სანოტარო მედიაციამ პრაქტიკაში შექმნა მრავალი იდეური წინააღმდეგობა ქართულ ნოტარიატთან, სანოტარო მედიაციის ჩვეულებრივ სანოტარო მოქმედებად აღქმის ნაწილში,⁸⁷ მიუხედავად ამისა მედიაციის განვითარება საქართველოში წარმატებით მიმდინარეობს. „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პრო-

⁸⁵ საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2016 წლის პირველი თებერვლის №120-ე ბრძანება „არასრულწლოვნის მიმართ განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების წესისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების შესახებ“, მე-2 მუხლი.

⁸⁶ იქვე, მე-3 მუხლი.

⁸⁷ ცერცვაძე გ. (რედ.), არევაძე მ., ვასაძე ე., თვაური რ., ივანიძე გ., მახაური პ., ყიფიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბლაძე ბ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2013, 67, 69, 72.

ექტის მიღებამდე⁸⁸ კი უკვე არსებული ინსტიტუტები წარმატებით ფუნქციონირებენ სხვადასხვა დარგობრივი მიმართულებით.⁸⁹

სამომავლო შეუსაბამობა, მათ შორის მედიაციის ქვემდებარე დავების, პროცესის წარმართვის, ასაკობრივი ცენზის შემთხვევაში – უკვე არსებულ რეგულაციის სასიკეთოდ უნდა გადაწყდეს, რამეთუ უკვე არსებობს საკანონმდებლო საფუძველი და პრაქტიკული გამოცდილება მედიაციის ცალკეულ სახეებთან დაკავშირებით. გასათვალისწინებელია რომ მედიაცია – განრიდების ინსტიტუტი სისხლის სამართლის პროცესში პირდაპირ არ მოიაზრება მედიაციის ერთ-ერთ სახედ, თუმცა იგი შესაძლებელია კონცეპტუალურ მიმართულებად იქნეს მიჩნეული, რომელიც სისხლის სამართლის პროცესის საკანონმდებლო რეგულაციების ფარგლებში ჰპოვებს გამოხატულებას.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კანონის პროექტი „მედიაციის შესახებ“, (№07-2/319/9), <<https://info.parliament.ge/?fbclid=IwAR1XmxIAmbJDttXUX-686v4w827ME4Cu5YOi6y-E-dqe-cA5wIjfNvG1y9eI#law-drafting/17577>>, [14.06.2019].
2. საქართველოს კანონი „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი“, 12/06/2015.
3. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, 22/07/1999.
4. საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“, 09/10/2009.
5. საქართველოს კანონი „ნოტარიატის შესახებ“, 04/12/2009.
6. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2016 წლის პირველი თებერვლის №120-ე ბრძანება „არასრულწლოვნის მიმართ განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების წესისა

⁸⁸ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი, (№07-2/319/9), <<https://info.parliament.ge/?fbclid=IwAR1XmxIAmbJDttXUX686v4w827ME4Cu5YOi6y-E-dqe-cA5wIjfNvG1y9eI#law-drafting/17577>> [14.06.2019].

⁸⁹ ჭადაშვილი თ., ნოტარიუსი – დამატებითი ფორმალობა თუ ხელშეკრულების მხარეთა ინფორმირებულობისა და თანასწორობის გარანტი?, თბ., 2012, 6.

და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების შესახებ“.

7. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2010 წლის 12 ნოემბრის №216-ე ბრძანება „განრიდებისა და მედიაციის შესახებ პროკურორებისათვის სახელმძღვანელო მითითებებისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების თაობაზე“.
8. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანება №71, „სანოტარო მოქმედებათა შესრულების წესის შესახებ“ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 31/03/2010.
9. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ოფიციალური ვებგვერდი, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის გადასინჯვის კონცეფცია, 2014, 2, <http://www.justice.gov.ge/Multimedia-%2FFiles%2Fsabchoebi%2FFCCG%20Revision_Concept%20Note%20GEO.pdf>, [14.06.2019].
10. ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა პერსპექტივები №3, თსუ-ის ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა ინსტიტუტის ფორუმის მასალები, ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა ინსტიტუტი – 2016, თბ., 2017, 98.
11. ბარნაბიშვილი გ., ნიკლაური ს., სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხი საქართველოში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადული 2017“, თსუ-ის გამომცემლობა, 2018, 8.
12. ბიორგო ტ., დანაშაულის პრევენცია ყოვლისმომცველი მიდგომა, ქართულ-ნორვეგიული კანონის უზენაესობის ასოციაცია, თბ., 2016, 5-7, 9.
13. განრიდების პროგრამების (განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის) 2017 წლის ანგარიში, სსიპ „დანაშაულის პრევენციის ცენტრი“, განრიდებისა და მედიაციის სამმართველო, თბ., 2018, 5.
14. განრიდების პროგრამების (განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის) 2018 წლის 6 თვის ანგარიში სსიპ „დანაშაულის პრევენციის ცენტრი“ განრიდებისა და მედიაციის სამმართველო, თბ., 2018, 4.
15. გოგოლაძე მ., მარიამიძე გ., სანოტარო სამართალი, თბ., 2016, 58.
16. ერემაძე ქ., ინტერესთა დაბალანსება დემოკრატიულ საზოგადოებაში, თბ., 2013, 27.
17. ვარდანაშვილი უ., განრიდებისა და მედიაციის ინსტიტუტი არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში, თბ., 2018, 5.

18. ზეჰრი ჰ., რევიშვილი ი. (რედ.), აღდგენითი მართლმსაჯულების პატარა ნიგნი, 4-7, <https://www.phint.org/shared/attach_get.php?id=64019&key=fc4672b97d6967980fddeec75239a595>, [14.06.2019].
19. თუთბერიძე თ., არასრულწლოვანთა განრიდების პროცესუალური ასპექტები სისხლის სამართლის პროცესში, ნაშრომი წარდგენილია მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 15-17, <<https://open-science.ge/bitstream/1/36/1/tutberidze.pdf>>, [14.06.2019].
20. მარგველაშვილი ო., მსჯავრდებულთა რესოციალიზაციის სახელმწიფო პოლიტიკა საქართველოში – კვლევა, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, თბ., 2018, 14, <<https://open-science.ge/bitstream/1/109/1/Omar%20margvelashvili.pdf>>, [14.06.2019].
21. მენაბდე ვ., საქართველოს კონსტიტუციის მესამე ფუნდამენტური გადასინჯვა, ჟურნ. „ქართული სამართლის ჟურნალი“, პირველი გამოცემა, თბ., 2017, 15-18.
22. ოქროპირიძე ბ., მედიაცია – სიახლე თანამედროვე ქართულ სამართალში და მისი განვითარების პერსპექტივა საერთაშორისო გამოცდილების საფუძველზე, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2012“, თსუ-ის გამომცემლობა, 2013, 33.
23. საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, თბ., 2018, 51-54, 61.
24. ფაფიაშვილი ლ., ივანიძე მ., აქუბარდია ი., თუმანიშვილი გ., მეურმიშვილი ბ., გოგენაშვილი ნ., საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი კერძო ნაწილი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბ., 2017, 60, 129, 131-132.
25. ქართლელიშვილი მ., აგრესია, როგორც არასრულწლოვანთა დანაშაულის ერთ-ერთი გამომწვევი მიზეზი აგრესიულ ფონზე ჩადენილ დანაშაულთა პრევენცია – კვლევა, თბ., 2010, 12.
26. ქუთათელაძე მ., განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა, როგორც პროკურორის დისკრეტია სისხლის სამართლის პროცესში, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“ №1, 2016, 124.
27. ქუთათელაძე მ., განრიდება და მედიაცია სისხლის სამართალში, სადისერტაციო ნაშრომი წარდგენილია სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, 2017, 63, <<https://sdasu.edu.ge/media/1001542/2017/12/20/28062f3bb2d78ba94c4cd9a60f305075.pdf>> [14.06.2019].

28. შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო), მეორე გამოცემა, თბილისი, ფრაიბურგი, სტრასბურგი, 2016 , 90, 207-209, 212.
29. შალიკაშვილი მ., არასრულწლოვანთა განრიდების და მედიაციის სისხლისსამართლებრივი, კრიმინოლოგიური და ფსიქოლოგიური ასპექტები, თბ., 2013, 32-33.
30. ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვეობის საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2016“, თსუ-ის გამომცემლობა, 2017, 8.
31. ცერცვაძე გ., მედიაცია, თბ., 2010, 178.
32. ცერცვაძე გ. (რედ.), არევაძე მ., ვასაძე ე., თვაური რ., ივანიძე გ., მახაური პ., ყიფიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯობლაძე ბ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ნაციონალური ცენტრი, თბ., 2013, 18, 67, 69, 72, 135, 214.
33. ცეტიშვილი თ., ანგარიში კონფერენციაზე: „სისხლისსამართლებრივი სანქციები და სასჯელის შეფარდება“, თბილისი, 2017, 82, <<http://ncl.ge/m/uc/files/Bluebook%20PDIL.pdf>>, [14.06.2019].
34. ჭადაშვილი თ., ნოტარიუსი – დამატებითი ფორმალობა თუ ხელშეკრულების მხარეთა ინფორმირებულობისა და თანასწორობის გარანტი?, თბ., 2012, 6.
35. ჭიტაშვილი რ., მედიაციის უპირატესობანი არბიტრაჟთან შედარებით, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2013“, თსუ-ის გამომცემლობა, 2014, 146.
36. ხერხეულიძე ი., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემაში არსებული პრევენციის დონეები და შერჩეული ინტერვენციების ინტენსივობა, თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტი სისხლის სამართლის მიმართულების პერიოდული გამოცემა, 2017, 33, 38.
37. ჯავახიშვილი ლ., არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის მიმოხილვა, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2016“, თსუ-ის გამომცემლობა, 2017, 182, 184, 189.
38. Edith A., How B. A., People of Africa, New York: The Macmillan Co, London, 1921, 16 <<https://www.fourmilab.ch/etexts/www/how/poa/poa.pdf>>, [14.06.2019].
39. <<https://info.parliament.ge/?fbclid=IwAR1XmxIAmbJDttXUX686v4w827ME4Cu5YOi6y-E-dqe-cA5WJfNvG1y9eI#law-drafting/17577>>, [14.06.2019].

40. <https://www.phint.org/shared/attach_get.php?id=64019&key=fc4672b97d6967980fddeec75239a595>, [14.06.2019].
41. <http://ganrideba.ge/res/files/52/Final%20Report_2017_%2012%20month_Diversion%20and%20Mediation.pdf>, [14.06.2019].
42. <<https://www.chemiparlamenti.ge/ka/publication/mediatsiis-shesakheb-akhali-kanonis-proekti-initsirebulia>>, [14.06.2019].
43. <http://www.justice.gov.ge/Multimedia%2FFiles%2Fsabchoebi%2FCCG%20Revision_Concept%20Note%20GEO.pdf>, [14.06.2019].
44. <http://ganrideba.ge/res/files/52/Diversion%20Report_2018_6%20month.pdf>, [14.06.2019].
45. <https://www.notary.ge/res/docs/sakanonmdeblo/axali_aktebi/instruqcia.pdf>, [14.06.2019].
46. <<http://www.ombudsman.ge/res/docs/2019033019563052300>>.pdf, [14.06.2019].
47. <<http://www.justice.gov.ge/News/Detail?newsId=7555>>, [14.06.2019].
48. <<http://nccl.ge/m/u/ck/files/Bluebook%20PDIL.pdf>>, [14.06.2019].
49. <<http://prevention.gov.ge/page/2356/geo>>, [14.06.2019].
50. <<http://prevention.gov.ge/page/7/geo>>, [14.06.2019].